

PREFACI

Estimada víctima a punt de caure al parany,

Et recomano un xic de paciència, si vols saber realment les facècies de l'últim gollut de Ribes, un tal Bartolí. Bartolí a seques, sense cognoms, com tota la resta de golluts i golludes de la Vall, una branca menystinguda, apartada i extingida de la humanitat.

Paciència, doncs, ja que els temps narratius són capriciosos i d'entrada arranquen en l'actualitat; t'avanço que hi ha molta batalleta per explicar abans d'enfonsar-nos de ple al fangar del gollut. Precisament això passarà quan una escultora reusenca, Olena Vivet, rescatarà una llibreta antiga de les golfes del mas Comabella de Tavertet, just aquests dies de setembre que ella hi fa una estada convidada pel masover Macari Santigosa, poc després que aquest liquidés les vaques comptades que li quedaven.

Ja t'ho he dit tot en un parell de paràgrafs i, per tant, tens encara la possibilitat de no embardissar-te per aquestes desventures i alegries. Quedes ben advertida, estimada.

L'autor

CONDUÍ COM UN AUTÒMAT PRÀCTICAMENT tot el trajecte. Estava empenyat. Començà a assossegarse de Roda en amunt. Els revolts, de tan mamats, els hauria pogut fer amb els ulls tancats. Però sí, l'obligaren a afliurar la velocitat, certament. Respirant fondo es relaxà a mesura que s'estrenyia la carretera. Com si tothom sabés què cal fer sempre, menys ell. Qualsevol xitxarel·lo disposava de la clau adequada per obrir el cademat de l'existència, menys ell. Menys ell, és clar, que estava fet un embolic dels pebrots. De sobte va haver d'aturar-se, just abans de travessar el pont sobre el torrent de la Parra, sortint de Santa Maria de Corcó. Baixava un camionàs carregat de porcs, segurament destinats a l'escorxador de la Patel. "Aquests animalots pla que rebran", mormolà en Macari, "degollats amb ganivets ben esmolats i trinxats per a llonganisses". Va parar prudentment, per evitar estimbar-se al riu. La feinada que tenia el camioner per creuar per aquell embut medieval de pedra amb el carregament d'animals camí del suplici. "Mecagum els ous", va exclamar en Macari, "encara hauré d'anar-hi jo a sacrificar bestioles a l'escorxador, si no m'espavilo d'una vegada!" Revolts i alzinars i rouredes i pinedes i més revolts. Poques clarianes. La del mirador del pantà amb una dotzena de vehicles aparcats i una nombrosa colla de turistes fent fotos a preu fet. "I compte", va pensar, "com deu estar el

poble, de ple, un dissabte de maig tan esplèndid; els de Cal Miquel fent esmorzars sense parar, Sant Cristòfol content per les visites al mil·lenari temple sagrat i la primera línia del penya-segat més famós de Tavertet atacada amb centenars de forasters. Ai, collons! Ja pots buscar la balma més apartada: Rocafort, les Baconeres o Teixidors, que t'hi trobaràs excursionistes. Ves al Sot de l'Infern, al del Cuc o al dels Trabucaires, qualsevol racó visitable el trobaràs atapeït de gent. Pertot arreu s'escampa com una gangrena el turisme, els motivats esportistes i el jovent esbojarrat. Ben mirat, però, encara gràcies que vinguin, si no els senders es perden”, cavil·lava ell. Els incomptables camins que s'han embardissat i han desaparegut. Quina paradoxa, tot plegat! Els temps canvien. I ens adaptem. Per força. “Què li vols fotre!”, esbufegà el masover finalment, superant els darrers revolts.

—I què fotogrà, Macari, sense les vaques? Plegaràs? On aniràs a espetegar? —Això, però, li ho preguntava dimarts passat el cambrer de Can Miquel, mentre li servia l'entrepà de truita amb tomàquet i la segona Heineken.

—A prendre pel sac, què cony sé, jo, Lluís! Mira, di-vendres baixaré al litoral, a veure si alguna sirena m'arregla la closca.

Dit i fet. La frase havia resultat profètica. Allà, vora mar, una escultora d'arena li havia transmès un missatge emboscat en resposta al seu ridícul comentari referent a l'obra que ella esculpia. Intentant inútilment desllorigar aquella sentència mística, es va desviar aleshores al trencall del mas, un trencall ben malparit, al bell mig del revolt més pronunciat gairebé a les envistes del poble. Set o vuit-cents metres de pista i es plantaria per fi a Comabella. No es prendria la molèstia, quan deixés lliure la finca, de retirar tot el filat que tanta feina i calés van costar-li. Ja s'espavil·laria el nou propietari. Encara el podria aprofitar, si és que s'interessava per engreixar bestiar de muntanya. “Difícil, eh!

Tothom tira pel turisme rural. Negoci més net i profitós. O no?”, cavil·lava en Macari, reduint la marxa i posant la primera per encarar el repetjé final.

Mentre aparcava al cobert, més relaxat, va recordar l'episodi de la vesprada anterior, vora mar. Quina ganga, una inesperada revelació per només cinquanta cèntims! Una simple moneda que va donar per a molt. Però cinquanta cèntims era ben poca cosa per recompensar l'escultora d'arena del passeig Marítim. Qualsevol altra artista l'hauria fulminat amb la mirada per aquella única i miserable moneda dipositada al plateret. Aleshores, ell no duia altra xavalla que la moneda que habitualment reserva per al carro de la compra del supermercat. I en Macari no era pas tan generós com per donar-li un dels dos bitllets de deu euros que portava. Ella, en comptes de disgustar-se per la minsa aportació, esbossà un somriure franc. A més a més, el seu espai de platja quedava al final de tot el recorregut, i abans de la seva escultura de sorra, els transeünts —a peu o amb bicicleta— valoraven les creacions dels sis artistes molt més professionals que, aprofitant la temporada, es dedicaven al mateix i es disputaven les possibles compensacions. Ni tan sols era gaire atractiva, la morena escardalenca, va apreciar ell, home primari i carnal.

—Pinta força bé, aquest drac —va intentar dissimular la timidesa i vergonya sense encert.

—No és pas un drac, sinó una sargantana.

—Aah! —es va refer de seguida de la relliscada—. No acabo d'entendre com podeu dedicar tant de temps en aquest art efímer.

—Vols que et digui la veritat? —va tornar a mig somriure—. Soc jo qui m'esculpeixo. M'estic treballant, a poc a poc. I també soc efímera. No obstant això, l'esculpiré i m'esculpiré fins al final.

La conversa havia anat així, si fa no fa. “M'esculpeixo, soc efímera i m'esculpiré fins al final”, això ho havia dit

literalment. N'estava ben segur. Tota una declaració d'intencions, i amb un to de veu adient, profund. No la va tornar a veure, l'artista, treballant allà; l'escultura, sí. La sargantana encantada es va quedar dues o tres setmanes i feia un goig indescriptible —malgrat les imperfeccions— presidint la raconada sud closa pel senya-segat, fins que un xicot amb perilla, potser holandès o de més amunt, va decidir de fer una nova obra amb la mateixa arena.

No li agradava pas l'ambient bulliciós del litoral, a en Macari, i menys durant l'estiu, per això aprofitava tant l'inici com el final de temporada per fer algunes escapades i canviar d'aires. També hi ajudava que podia fer l'estada amb una despesa mínima gràcies a la rulot familiar aparcada tot l'any a la parcel·la 16C del càmping Bonaventura de Brillans, una vila discreta comparada amb les poblacions del voltant, molt més infestades de turisme i de renom internacional.

A més a més, s'havia venut les vaques feia poc, per força. Mort el senyor Jeroni, propietari del mas Comabella, on s'estava de lloguer, al terme de Tavertet, els tres fills, urbanites i mal avinguts, volien vendre el mas i les terres i repartir garrofes. El preu era desorbitat, com el de qualsevol altra propietat rural de les Guillerries-Collsabra o del país sencer. Com a masover, en primera instància en Macari gaudia de preferència en cas de fer el pensament de comprar el mas. S'ho va pensar i repensar; existien alternatives. La que tenia més possibilitats era muntar una granja cooperativa de permacultura i acceptar socis —dues o tres famílies— per sumar capital i compartir despeses, però això també requeriria certes reformes i adaptar els espais, cosa que voldria dir encara més calés, massa. De seguida va descartar aquell projecte forassenyat. Va rumiar i rumiar, al Puig dels Esparvers, al cim de la Rocallarga, també al capdamunt de la feixa més alta del mas Comabella, a l'ombra d'una vella figuera, i s'imposà la via més realista i covarda: malvendre el poc bestiar que tenia i començar a

empescar-se una nova activitat. Amb una breu telefonada n'hi va haver prou: en Cinto va carregar les tretze vaques alpines i les cinc vedelles al remolc a mig març, de bon matí i amb pluja, cap a les Antentes de l'Esquirol. Els vedells ja els havia despatxat abans de Nadal, de dret a l'escorxador de Sant Martí Sescorts.

—Cony, Cinto, que m'escanyes massa!

—Guaita el bestiar: són velles aquestes vaques, una anyada més i les he de dur a matar! Ja pots estar content, que onze mil euros són molts quartos.

—Tu sí que la saps llarga, punyeter!

—Què fotràs, ara, sense el bestiar?

—Si ho sabés...

—A viure, sagal, que els animals t'estaquen massa!

—Sí, però...

—No t'hi encaparris pas. Has fet molt bé, de plegar la vacada, no són bons temps per als petits productors, i les grans granges les passen ben putes —va enllestir la conversa en Cinto, falcant a la finestra de la cabina del camió; tot seguit girà la clau d'arrencada, el motor roncà, les vaques comprimides al remolc mugiren espantades i adeu-siau bestiar.

Així estaven les coses, en transició, aquella tarda que passejava flux d'ànims vora mar, a Brillans. Durant tota la nit, la matinada i el migdia, havia bufat un vent atramuntanat ben emprenyador. Per dinar va coure quinoa i truita d'albergínia, planejant comprar peix per fer a la brasa al vespre, també una ampolla de vi negre i unes llaunes de cervesa, i uns plàtans, iogurts i galetes per l'esmorzar de l'endemà. Primer estiraria les cames pel passeig marítim, si afluixava la ventada, i després compraria els avituallaments al supermercat del polígon. Encalmà cap a les quatre de la tarda. Aleshores es va preparar un te, va fer el ronsa una hora llarga, va tancar la porta de la rulot, engegà l'auto i finalment va sortir del càmping.

Un cop amainà el vent del nord, el passeig s'omplí de gent. Molts dels comerços eren oberts, amb escassa feina però amb la il·lusió d'encetar la temporada. Botiguetes que venien de tot i molt de plàstic, gelateries, restaurants, tatuadors, els primers venedors il·legals... Les terrasses, a punt, feien patxoca. Les escultures d'arena també focalitzaven l'atenció del vianants, excitats per la bonança: aviat es banyarien al mar en massa, a primers de juny a tot estirar. La majoria d'escultures estaven ben avançades, devia fer tres o quatre dies que pencaven, els artistes. Amb els encofrats fets i la compactació llesta, llavors detallaven els acabats. Era un cap de setmana primerenc, però fort, i calia aprofitar la gentada per guanyar uns calerons. La primera de les escultures era una rèplica d'una estàtua de terracota, un guerrer de l'Imperi japonès, un samurai. La següent mostrava els tres germans Marx, a continuació hi havia una tortuga de sorra gegant amb mitja dotzena de tortuguetes. Una altra representava un guepard recargolat i a l'aguait. I, després, una sirena de tres metres molt eixerida. La darrera, menys definida, li va semblar erròniament un drac. Serà una sargantana, el va corregir l'artista, amb el somriure badat després d'escoltar el soroll de la moneda de cinquanta cèntims llançada al plateret i de contenir-se per l'observació que li feia aquell paio mal afaitat, amb la camisa de quadres arromangada i pantalons Xtreme de primavera. "Noi, que no som a pagès!", es va quedar amb ganes de dir-li. En canvi, ella el va ben desconcertar, al babau, amb una filosofada estoica: "jo m'estic esculpint, fins al final".

En Macari, s'hi va fixar una mica més: l'artista duia la cabellera més aviat curta, rinxolada i sense escalar; unes ulleres barates, que ressaltaven els ulls vius i bruns; galta eixuta i el cutis pigat. Cap mena de maquillatge ni ornaments. Xandall informal grisós amb línies laterals jamaicanes. Descalça, és clar. Poc femenina, nyicris, com diria en Macari. Lletjota. Estrafolària. Segurament intel·ligent. Potser massa

i tot. De fet no va aguantar-li la mirada a l'artista més de cinc segons, temps suficient per entendre que convenia desaparèixer i que no calia perdre més el temps. Va desfer el recorregut del passeig fins al pàrquing sense asfaltar que confronta amb l'estació de rodalies. Engegà el cotxe per anar al supermercat, un xic desconcertat o moix, amb la sentència filosòfica clavant-se dintre seu.

Aquesta obra ha rebut el Premi Sant Carles Borromeu de contes i narracions MoraBanc de la Nit Literària Andorrana 2021 atorgat pel Cercle de les Arts i de les Lletres de les Valls d'Andorra. El jurat estava format per Helena Riera i Grau, Climent Miró i Tuset i Maria Marquet Mandicó.

© Albert Canadell Vilalta, 2022
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L, 2022
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: juliol de 2022
ISBN: 978-84-1303-391-4
DL: L 456-2022
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L
www.bobala.cat

« imprès a lleida »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.